

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра загальної і медичної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи
професор О.М. Власенко
4» 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПОРІВНЯЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Освітній рівень	<u>другий (магістерський) рівень</u>
Галузь знань	<u>22 «Охорона здоров'я»</u>
Спеціальність	<u>225 «Медична психологія»</u>
Освітня програма	<u>Медична психологія</u>

Робоча програма навчальної дисципліни «**Порівняльна психологія**» підготовки на другому (магістерському) рівні, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 225 Медична психологія, для студентів I курсу Навчально-наукового інституту психічного здоров'я.

РОЗРОБНИКИ: **Войтович Г.В.** старший викладач кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, кандидат психологічних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної і медичної психології
Протокол від «13» червня 2024 року №22

Завідувач кафедри, професор _____ **Матяш М.М.**

Робочу програму схвалено на засіданні Циклової методичної комісії з медико-психологічних дисциплін
Протокол від «25» _____ 2024 року № 6

Голова циклової методичної комісії,
професор _____ **Омелянвич Б.Ю.**

Перезатверджено:

На 20__-20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. Протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__-20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. Протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__-20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. Протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__-20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. Протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів -3 кредити	Галузь знань: 22 Охорона здоров'я	Вибіркова
Модуль - 1	Спеціальність: 225 Медична психологія	Рік підготовки: 1
Змістових модулів - 1		Семестр: I або II
Індивідуальне науково-дослідне завдання: порівняння розвитку психіки тварин і людей в онто- та філогенезі.		Лекції: 10 годин
Загальна кількість годин - 90		Практичні заняття: 20 годин
Тижневих годин: аудиторних – 3, самостійна робота студента - 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «магістр»	Самостійна робота: 60 годин
		Вид контролю: диференційований залік

2. МЕТА, ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Мета: ознайомитись з питаннями, пов'язаними з біологічними передумовами антропогенезу, впливом природних і соціальних факторів на психіку людини і тварини, розуміння спільного та відмінного у становленні й розвитку психічної активності тварин і людини. Формування уявлення про особливості типів та форм поведінки тварин та їх становлення у процесі філогенезу; характеристика відмінностей психіки людини і тварини та визначення чинників їх походження.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

Знати: специфіку, завдання та основні категорії курсу; методологічну основу дисципліни; історію розвитку та дослідження психіки тварин; розуміти якісну різницю між людською психікою та психікою тварин, розуміти механізми взаємодії тварин з навколишнім середовищем, розуміти механізми поведінки тварин, визначати специфічні та спільні риси поведінки різних таксономічних рангів тварин, вивчити основні складові психологічних процесів, які мають спільну біологічну природу у тварин і людини (безумовні рефлекси, інстинкти, емоції, орієнтовано-дослідницька діяльність), визначати біологічні передумови зародження людської свідомості.

Вміти: вміння виділяти якісну різницю між людською психікою та психікою тварин; розуміння механізмів онтогенетичного розвитку поведінки тварин; знань про основні фактори інстинктивної поведінки, навчання та адаптивної перебудови тварин до

умов середовища в процесі онтогенезу; вміння аналізу різних функцій, властивостей психіки людини і тварини, що відрізняються по своєму походженню, розвитку та прояву; вміння розрізняти вплив природних і соціальних факторів на психіку людини і тварини; вміння співставляти фактори біологічного та соціального в психіці людини.

Здатність продемонструвати: розв'язання типових та складних задач і проблем у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Володіти навичками: навичку аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та запропонувати шляхи їх розв'язання; навичку вибору способів вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, прийняття та аргументації власних рішень щодо їх розв'язання; доступно формулювати думку, дискутувати, обстоювати власну позицію, тощо.

Самостійно вирішувати: завдання, пов'язані з пошуком інформації з різних джерел, для вирішення професійних завдань; практичні задачі, пов'язані з професійним самовдосконаленням; завдання розробки програми з даного курсу тощо.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту, дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

Загальні:

ЗК 1 Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2 Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професії.

ЗК 3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 10 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК12 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 14 Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні:

СК 1. Здатність до збирання та критичного опрацювання, аналізу та узагальнення медичної та психологічної інформації з різних джерел.

СК 14. Здатність до здійснення психоосвітньої роботи серед населення та медичних працівників.

СК 15. Здатність до здійснення психологічної реабілітації населення.

Результати навчання з дисципліни:

РН 1. Обирати та застосовувати надійний діагностичний та психодіагностичний інструментарій для здійснення медичних та психологічних інтервенцій.

РН 14. Розробляти та реалізовувати наукові і прикладні проекти у сфері медичної психології, та дотичні до неї міждисциплінарні проекти з урахуванням наукових, економічних, правових, етичних та соціальних аспектів.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Порівняльна психологія.

Конкретні цілі вивчення модуля: визначати біологічні і соціальні чинники поведінки людини; аналізувати різні функції, властивості психіки людини і тварини, що відрізняються по своєму походженню, розвитку та прояву; визначати рівні узагальнення і

абстрагування, які доступні тваринам; аналізувати умови формування індивідуально-пристосувальної діяльності тварин; розрізнати вплив природних і соціальних факторів на психіку людини і тварини; аналізувати методи порівняльно-психологічного аналізу; осмислювати механізми та закономірності процесу становлення та розвитку психіки; виявляти спільне та відмінне в психічній діяльності людини та тварини; виявляти зовнішню і внутрішню детермінацію поведінки людини та тварини; розрізнати вплив природних і соціальних факторів на психіку людини і тварини.

Тема 1. Предмет, методи та завдання порівняльної психології. Історія розвитку та становлення.

Предмет порівняльної психології. Завдання порівняльної психології. Місце порівняльної психології в системі наук. Методологічні принципи порівняльної психології. Методи порівняльної психології: теоретичне порівняння, зоопсихологічне спостереження, експеримент, метод спілкування з тваринами.

Еволюція відносин між людиною та твариною. Культ тварини в релігіях. Порівняльно-психологічні ідеї античних філософів. Натурофілософський етап. Формування зоопсихологічних та порівняльно-психологічних знань, заснованих на науковому спостереженні та експерименті.

Тема 2. Загальна характеристика психічної діяльності тварин та людей.

Поняття "психіка" та "поведінка". Відображення як основна функція психіки. Тропізм і таксиси як протопсихічне відображення. Вроджена і набута поведінка. Безумовні рефлекси. Умовні рефлекси. Співвідношення тропізму, таксису, безумовного рефлексу і відчуття. Вплив нервових процесів на психічну активність тварин і людини.

Свідомість людини: основний психологічний зміст; підсвідомі й несвідомі феномени у психіці людини. Ключові питання порівняльної психології.

Тема 3. Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.

Проблема розвитку психіки. Розвиток психічної діяльності в пренатальному періоді. Пренатальний розвиток рухової активності, сенсорних можливостей та елементів спілкування. Особливості постнатального розвитку поведінки тварин. Ранні форми наuczіння. Ранні форми спілкування. "Дослідницька" поведінка та орієнтація. Розвиток психічної діяльності в ювенільному періоді. Вдосконалення рухової активності та формування спілкування в іграх тварин. Пізнавальне значення ігрової активності. Порівняльно-психологічні аспекти ігор тварин та людей.

Тема 4. Порівняльно-психологічні аспекти інстинктивної поведінки тварин.

Механізми поведінки тварин. Основні положення концепції К. Лоренца. Структура поведінкового акту. Вплив гормонів та подразників. Фізіологічні основи мотивації. Різноманітність мотиваційних систем. Потреби. Еволюція потреб.

Основні форми поведінки тварин. Інстинкт. Внутрішні та зовнішні фактори інстинктивної поведінки. Вроджений пусковий механізм. Пластичність інстинктивної поведінки. Інстинктивне відображення і адаптація. Види інстинктивної поведінки: міграційні інстинкти, шлюбні інстинкти, турбота про потомство та захисні інстинкти. Інстинкти здобування їжі. Орієнтовно-дослідницькі інстинкти. Проблема співвідношення інстинкту і рефлексу. Агресивна та альтруїстична поведінка. Угрупування тварин. Популяції та міграції тварин.

Тема 5. Індивідуальна пам'ять та наuczіння.

Пам'ять та наuczіння як функції головного мозку. Психофізіологія пам'яті. Філогенетичні види пам'яті. Структурно-функціональні основи пам'яті. Генетична пам'ять. Пошуки механізмів пам'яті. Наuczіння. Звикання та сенситація як найпростіші форми наuczіння. Форми наuczіння не пов'язані з підкріпленням: Імпринтинг; облігаторне наuczіння; умовний рефлекс. Оперантне наuczіння: спроби й помилки; шлях послідовних наближень; наслідування на основі спостереження; ігри тварин. Когнітивне наuczіння: латентне наuczіння; інсайт. Залежність мозку від властивостей зовнішнього середовища.

Тема 6. Елементарне мислення тварин.

Мислення людини й розумова діяльність тварин. Психофізіологія мислення. Властивості мислення. Особливості мислення. Типи мислення. Основні форми абстрактного мислення. Функції мислення. Вплив емоцій на мислення. Механізми мислення.

Визначення поняття мислення тварин. Істотні властивості інтелектуального акту тварин. Порівняльно-психологічні особливості інтелектуальних актів тварин. Методи та експерименти з вивчення когнітивних процесів тварин. Фактори, які впливають на інтелектуальний акт тварин. Форми індивідуально-приспосовувальної діяльності. Вивчення здібностей тварин до узагальнення та абстрагування. Здібність тварин до символізації.

Тема 7. Основний психологічний зміст комунікації тварин.

Мова тварин та мова людини. Психофізіологія мовлення. Функції комунікації тварин. Індекс, знак, символ як засоби комунікації. Способи комунікацій тварин. Здатність тварин до символізації. Розуміння тваринами людської мови. Навчання мавп мовам-посередникам, «Лінгвістичні проекти».

Організованість поведінки. Індивідуальна дистанція. Типи спільностей. Взаємодія між індивідами в спільностях.

Тема 8. Еволюція психіки та антропогенез.

Елементарна сенсорна психіка. Рухова активність і елементарна просторова орієнтація. Перцептивна психіка. Психічне відображення на рівні перцептивної психіки. Проблема походження трудової діяльності. Предметна діяльність мавп. Знаряддя тварин і знаряддя праці людини. Матеріальна культура та біологічні закономірності. Проблема зародження суспільних відносин і членороздільного мовлення. Демонстраційне моделювання. Стадії антропогенезу.

Початок стадії людини сучасного виду (кроманьонця), пов'язаної з вдосконаленням мови, розвитком предметної свідомості, родової спільності, привласнюючого господарства. Взаємодія сучасної людини з тваринами. Анімалотерапія як засіб реабілітації, лікування та поліпшення соціальних, емоційних або когнітивних станів пацієнтів. Біоетичний аспект використання тварин для потреб людини.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п.п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		усього	л	п	сам.р.
Модуль 1. Порівняльна психологія					
1.	Предмет та завдання порівняльної психології. Методологія та методи дослідження. Історія розвитку та становлення порівняльної психології.	10	2	2	6
2.	Загальна характеристика психічної діяльності тварин та людини. Підсвідомі й несвідомі феномени у психіці людини.	8	-	2	6
3.	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.	10	2	2	6
4.	Еволюція психіки та антропогенез. Стадії антропогенезу.	9	1	2	6
5.	Механізми поведінки тварин. Основні форми поведінки тварин.	8	-	2	6
6.	Порівняльно-психологічні аспекти інстинктивної поведінки тварин.	10	2	2	6

7	Психофізіологія уваги та пам'яті. Види навчання та значення навчання у житті тварин.	8	-	2	6
8.	Мислення людини й розумова діяльність тварин. Визначення поняття інтелект.	10	2	2	6
9.	Мова тварин та мова людини. Функції комунікації тварин.	9	1	2	6
10.	Анімалотерапія як додатковий засіб психологічної реабілітації пацієнтів. Етичні питання взаємовідносин людини з тваринами.	8	-	2	6
ВСЬОГО ГОДИН:		90	10	20	60

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ п.п.	Тема	К-ть годин
1.	Предмет, методи та завдання порівняльної психології. Історія розвитку та становлення порівняльної психології. Загальна характеристика психічної діяльності тварин та людей.	2
2.	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.	2
3.	Порівняльно-психологічні аспекти інстинктивної поведінки тварин.	2
4.	Елементарне мислення тварин. Індивідуальна пам'ять та навчання.	2
5.	Основний психологічний зміст комунікації тварин. Еволюція психіки та антропогенез.	2
ВСЬОГО ГОДИН:		10

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Порівняльна психологія» семінарські заняття не заплановані.

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	Предмет та завдання порівняльної психології. Методологія та методи дослідження в порівняльній психології. Історія розвитку та становлення порівняльної психології.	2
2.	Загальна характеристика психічної діяльності тварин. Співвідношення тропізму, таксису, безумовного рефлексу і відчуття. Загальна характеристика психічної діяльності людини. Підсвідомі й несвідомі феномени у психіці людини.	2
3.	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.	2

4.	Еволюція психіки та антропогенез. Стадії антропогенезу.	2
5.	Механізми поведінки тварин. Основні форми поведінки тварин. Потреби та мотивація. Агресія та альтруїзм.	2
6.	Порівняльно-психологічні аспекти інстинктивної поведінки тварин.	2
7.	Психофізіологія уваги та пам'яті. Види та властивості уваги. Філогенетичні види пам'яті. Індивідуальне навчання. Види навчання та значення навчання у житті тварин.	2
8.	Мислення людини й розумова діяльність тварин. Психофізіологія мислення. Визначення поняття інтелект. Методи та експерименти з вивчення когнітивних процесів тварин.	2
9.	Мова тварин та мова людини. Психофізіологія мовлення. Функції комунікації тварин. Розуміння тваринами людської мови. «Лінгвістичні проекти».	2
10.	Взаємодія сучасної людини з тваринами. Анімалотерапія як додатковий засіб психологічної реабілітації пацієнтів. Етичні питання взаємовідносин людини з тваринами.	2
ВСЬОГО ГОДИН:		20

8. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Порівняльна психологія» лабораторні заняття не заплановані.

9. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми		К-сть годин
1.	Предмет та завдання порівняльної психології. Методологія та методи дослідження в порівняльній психології. Історія розвитку та становлення порівняльної психології.	6
2.	Загальна характеристика психічної діяльності тварин. Співвідношення тропізму, таксису, безумовного рефлексу і відчуття. Загальна характеристика психічної діяльності людини. Підсвідомі й несвідомі феномени у психіці людини.	6
3.	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.	6
4.	Еволюція психіки та антропогенез. Стадії антропогенезу.	6
5.	Механізми поведінки тварин. Основні форми поведінки тварин. Потреби та мотивація. Агресія та альтруїзм.	6
6.	Порівняльно-психологічні аспекти інстинктивної поведінки тварин.	6
7.	Психофізіологія уваги та пам'яті. Види та властивості уваги. Філогенетичні види пам'яті. Індивідуальне навчання. Види навчання та значення навчання у житті тварин.	6
8.	Мислення людини й розумова діяльність тварин. Психофізіологія мислення. Визначення поняття інтелект. Методи та експерименти з вивчення когнітивних процесів тварин.	6
9.	Мова тварин та мова людини. Психофізіологія мовлення. Функції комунікації тварин. Розуміння тваринами людської мови. «Лінгвістичні проекти».	6

10.	Взаємодія сучасної людини з тваринами. Анімалотерапія як додатковий засіб психологічної реабілітації пацієнтів. Етичні питання взаємовідносин людини з тваринами.	6
ВСЬОГО ГОДИН:		60

10. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (далі - ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. На індивідуальну роботу відводяться бали з поточного контролю за рішенням кафедри (Протокол від «18» червня 2021 року №21). Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові за різні види індивідуальних завдань і додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ - підготовка повідомлення або написання реферату на основі опрацювання першоджерел на одну із запропонованих тем.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання дисципліни застосовуються різні методи навчання:

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

1) За джерелом інформації: а) словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), пояснення, розповідь, бесіда; б) наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація; в) практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою й інтернет-ресурсами; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

12. МЕТОДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ, РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ, ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється в процесі вивчення дисципліни на Практичних заняттях і проводиться у терміни, які визначаються календарним планом. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу, вироблення навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

Об'єктами поточного контролю знань студентів є: систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, у т.ч. виконання творчих завдань та розв'язання задач; виконання завдань для самостійного опрацювання.

Поточний контроль знань, вмінь та навичок студентів передбачає застосування таких видів: тестові завдання; розрахункові завдання; обговорення проблеми, дискусія; аналіз конкретних ситуацій (поданих у вигляді усного, текстового або графічного матеріалу); ділові ігри (кейс-методи); презентації результатів роботи; інші.

Форма проведення (ДЗ) визначається навчальною робочою програмою з дисципліни. При встановленні оцінки за дисципліну враховують накопичену студентом кількість балів за поточне навчання. Допуском до складання (ДЗ) є 75% відвідування навчальних аудиторних занять, в тому числі і лекцій. Студент складає ДЗ з **тією кількістю балів**, яку він накопичив впродовж **поточного навчання**. Форма проведення ДЗ та вид завдань визначаються навчальною (робочою) програмою з дисципліни та регламентом кафедри. Зарахування кредиту за вивчену дисципліну здійснюється при умові накопичення загальної кількості отриманих студентом балів, що має бути не меншою за мінімальну, яка визначена робочою навчальною програмою з дисципліни і відповідає мінімальному значенню **оцінки Е**, а отже, **складає 111 балів**. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент з дисципліни за поточну навчальну діяльність – 200 балів за шкалою ECTS.

Оцінювання результатів складання підсумкового контролю здійснюється за 200 бальною системою контролю знань, прийнятого в університеті та національною шкалою і відображаються у відповідних відомостях.

Оцінювання знань із дисципліни проводять за відповідною шкалою:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
170-200	Відмінно	А	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
155-169	Добре	В	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
140-154		С	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
125-139	Задовільно	Д	Задовільно (непогане, але зі значною кількістю недоліків)
111-124		Е	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)

60-110	Незадовільно	Fx	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-59		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Під час оцінювання засвоєння кожної теми модуля студенту виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною) шкалою та за 200-бальною шкалою з використанням прийнятих та затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені методичною розробкою програми для вивчення теми. Студент повинен отримати *оцінку з кожної теми*. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали залежно від кількості тем у модулі.

Вага кожної теми у межах одного модуля в балах має бути однаковою, і визначатися кількістю тем у модулі. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності мають бути стандартизованими і включати контроль теоретичної та практичної підготовки.

Номер модуля кількість навчальних годин/ кількість кредитів ECTS	Кількість змістових модулів, їх номери	Кількість оцінюваних практичних занять	Конвертація у бали традиційних оцінок				Виконання індивідуального завдання
			Традиційні оцінки				
			"5"	"4"	"3"	"2"	
Модуль 1 90/3,0	1	10	19	15	11	0	10

Самостійну роботу студентів оцінюють під час поточного контролю на практичному занятті.

На індивідуальну роботу відводяться бали з поточного контролю за рішенням кафедри. Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентів за різні види індивідуальних завдань і додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності.

Загальне оцінювання модуля дисципліни.

Поточна успішність максимальна – 200 б. Тем практичних занять – 10	Диф.залік (ДЗ)
Змістовий модуль 1 –10 тем 1 тема – 19 балів Разом –190 балів Індивідуальна робота 10 балів	Диф.залік
РАЗОМ сума балів	200

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни, робоча програма навчальної дисципліни, програма навчальної дисципліни, ілюстративні матеріали. Рекомендована література, мультимедійний лекційний матеріал – опорні конспекти практичних занять, науково-популярні фільми, рекомендована література.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО І ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Предмет і методи порівняльної психології.
2. Ключові стимули інстинктивної поведінки.
3. Агресивна та альтруїстична поведінка.
4. Біологічна обмеженість інтелекту тварин.
5. Взаємодія між індивідами в спільностях.
6. Вивчення здібностей тварин до узагальнення та абстрагування.
7. Визначення поняття "мислення тварин"
8. Вироблення умовного рефлексу в дослідах І.П. Павлова.
9. Відмінності інстинктивної і набутої поведінки.
10. Відмінності спільностей тварин та людської спільності.
11. Внутрішні фактори інстинктивної поведінки.
12. Вплив гормонів та подразників на мотивацію поведінки.
13. Вроджена і набута поведінка. Інстинкт.
14. Вроджений пусковий механізм.
15. Генотип і фенотип поведінки.
16. Диференційовані умовні рефлекси
17. Дослідницька поведінка та орієнтація.
18. Екстраполяційна поведінка.
19. Елементарна сенсорна психіка.
20. Елементи свідомості тварин.
21. Загальна характеристика процесу наučіння.
22. Залежність мозку від властивостей зовнішнього середовища.
23. Засоби-знаки та їх функція.
24. Здібність тварин до самопізнання.
25. Здібність тварин до символізації.
26. Значення групової поведінки для розвитку психіки.
27. Зовнішні фактори інстинктивної поведінки.
28. Індивідуальні відмінності в когнітивних здібностях тварин.
29. Інстинктивна поведінка і спілкування.
30. Критерії інтелекту тварин.
31. Методики вивчення мислення тварин.
32. Місце порівняльної психології в системі наук.
33. Научіння і спілкування тварин.
34. Научіння. Загальна характеристика процесу научіння.
35. Об'єктивні методи вивчення психіки тварин та людини.
36. Оперантна поведінка в дослідах Б.Скінера.
37. Опис "інсайту" у дослідах В. Келера.

38. Організованість поведінки та індивідуальна дистанція.
39. Основні концепції періодизації психічного розвитку у філогенезі.
40. Особливості пам'яті на різних рівнях філогенезу.
41. Особливості підходу до поведінки тварин в етології.
42. Особливості постнатального розвитку поведінки тварин.
43. Особливості психіки кроманьонців.
44. Особливості психіки неандертальців.
45. Перцептивна психіка.
46. Пізнавальне значення ігрової активності.
47. Піклування про потомство у тварин.
48. Пластичність інстинктивної поведінки.
49. Поведінка тварин в конфліктних ситуаціях.
50. Поведінка і психіка тварин з позицій антропоморфізму.
51. Поняття спонукання. Моделі мотиваційної поведінки тварин.
52. Поняття "психіка" та "поведінка".
53. Популяції та міграції тварин.
54. Порівняльна психологія та зоопсихологія: спільне та відмінне у предметі.
55. Пренатальний розвиток рухової активності, сенсорних можливостей та елементів спілкування.
56. Проблема інтелекту тварин.
57. Психічний компонент інстинктивної поведінки.
58. Психічний розвиток на стадії елементарної сенсорної психіки.
59. Психічний розвиток на стадії перцептивної психіки.
60. Пускова ситуація та інстинктивна поведінка.
61. Рані форми навчання.
62. Рані форми спілкування.
63. Раннє уявлення про психічну активність тварин.
64. Регуляція довільної поведінки.
65. Репродуктивна поведінка тварин та статевий відбір.
66. Розвиток психіки людини в процесі антропогенезу.
67. Розвиток психічної діяльності в пренатальному періоді.
68. Розвиток психічної діяльності в ювенільному періоді.
69. Роль генотипу у формування здібності до "розумової" діяльності.
70. Роль наслідування в становленні психіки.
71. Стадії розвитку психіки.
72. Структура інстинктивної поведінки.
73. Структурно-функціональні основи пам'яті. Види пам'яті.
74. Сучасне розуміння проблеми поведінки та інстинктів.
75. Територіальна поведінка. Домінування та ієрархія.
76. Феномени генетичної та індивідуальної пам'яті. Пам'ять та навчання як функції головного мозку.
77. Фізіологічні основи мотивації тварин.
78. Форми групової поведінки тварин.
79. Форми індивідуально-приспосувальної діяльності.
80. Характерна риса інтелектуальної поведінки.

81. Шлях до людини: роль середовища і поведінки тварин.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Легендзевич Г.Я. Порівняльна психологія та психофізіологія: навч. посібник / Г.Я. Легендзевич, Г.М. Закалик. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021.
2. Доценко В.В. Зоопсихологія : навч. посіб. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2019. 240 с.
3. Ільєнко М. М., Савелюк Н. М. Зоопсихологія з елементами порівняльної психології : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2017. 207 с.
4. Коляденко Н. В. Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник /Н. В. Коляденко. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 508 с.
5. Москалець В. П. Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник. 2-ге, перероб., допов. Київ : Ліра-К, 2020. 223 с.
6. Панчук Н. П. Порівняльна психологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори», 2019. 206 с.

Додаткова література:

1. Москалець В.П. Зоологія і порівняльна психологія : підручник. / В.П. Москалець – К.: «Центр учбової літератури», 2021.
2. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції “Психологічно-оздоровчі можливості сучасного зоологічного парку” (23 листопада 2018 р., м. Київ) // Академічна студія: Щоквартальний наук. часопис СНТ “GAUDEAMUS” ПрАТ“ВНЗ “МАУП”. 2018. — № 3. — 162 с.
3. Чайченко Г.М. Поведінка і психіка тварин: Навчальний посібник / Г.М. Чайченко – К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2000.
4. Основи зоопсихології, етології та вищої нервової діяльності собаки : навч. посіб. / В. П. Руденко, В. М. Серватюк, А. Ю. Троцький та ін. Хмельницький : Вид-во НАПВУ, 2019. 302 с.
5. Дуткевич, Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навч. посіб. / Т. В.Дуткевич. – К. : ЦУЛ, 2018. – 388 с.

15. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. URL: https://royallib.com/book/konrad_lorents/agressiya_tak_nazivaemoe_zlo.html
2. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича www.library.univ.kiev.ua
3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
4. Національна бібліотека України <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>